

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מצה ממעשר שני וביכורים

גרסינן לעיל בפרקין (ל"ו א):

תנו רבנן: (1) יכול יוצא אדם ידי חובתו במעשר שני בירושלים? תלמוד לומר "לָחֶם עֲנִי" (כאילו כתוב "לחם אוני", מלשון אנינות), מי שנאכל באנינות (כשהוא אוני). יצא זה שאינו נאכל באנינות אלא בשמחה (שאוני אסור באכילת מעשר שני). דברי רבי יוסי הגלילי. (2) רבי עקיבא אומר: "מצות" "מצות" ריבה (מיייתור המילה "מצות", למדים שיוצאים גם בה ידי חובתו).

תנו רבנן: יכול יוצא אדם ידי חובתו (חובת מצה) בביכורים (כגון כהן שהביאו לו חיטים של ביכורים בירושלים, ואפה מהן מצה)? תלמוד לומר¹ "בְּכָל מוֹשְׁבֵי תֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצֹּת", מצה הנאכלת בכל מושבותיכם (שמותר לאוכלה בכל מקום). יצאו ביכורים שאין נאכלין בכל מושבותיכם, אלא בירושלים, דברי רבי יוסי הגלילי (ומסיק דאף רבי עקיבא מודה ליה).

(ל"ז ב') אמר רב אסי: עיסה של מעשר שני, לדברי רבי מאיר (הסובר, קידושין נ"ד ב', מעשר שני ממון גבוה הוא), פטורה מן החלה (ד'עֲרִסְתֶּכֶם' כתיב, ולא של גבוה). לדברי חכמים, חייבת בחלה.

(ל"ח א') מצה של מעשר שני, לדברי רבי מאיר (הסובר ממון גבוה הוא) אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח². לדברי חכמים יוצא בה ידי חובתו בפסח (וילף מקראי).

אתרוג של מעשר שני, לדברי רבי מאיר אין יוצא בו ידי חובתו ביו"ט (ראשון של סוכות. שאינו ממון). לדברי חכמים אדם יוצא בו ידי חובתו ביו"ט.

בעי ריש לקיש: מהו שיצא אדם (כהן) ידי חובתו (בלילה ראשון של פסח) בחלה של (עיסת) מעשר שני בירושלים (לדעת הסובר מעשר שני ממון הדיוט).

אליבא דרבי יוסי הגלילי לא תיבעי לך, השתא בחולין לא נפיק, בחלתו מיבעיא?

כי תיבעי לך אליבא דרבי עקיבא. בחולין הוא דנפיק, דאי מיטמו יש להן היתר במושבות, אבל חלה דאי מטמא לית לה היתר במושבות, ולשריפה אזלא, לא נפיק. או דילמא, אמרינן: הואיל ואילו לא קרא עליה שם ואיטמי - אית לה היתר במושבות ונפיק בה, השתא נמי נפיק.

איכא דאמרי: הא ודאי לא תיבעי לך, דודאי אמרינן הואיל. כי תיבעי לך: חלה הלקוח בכסף מעשר שני.

ואליבא דרבנן לא תיבעי לך, כיון דאמרי יפדה, היינו מעשר. כי תיבעי לך אליבא דרבי יהודה, דאמר יקבר. **דתנן:** הלקוח בכסף מעשר שני שנטמא, יפדה. רבי יהודה אומר: יקבר.

¹ שמות יב,כ.

² כדמסיק, אמר רבא ואיתימא רב יימר בר שלמיא: אתיא 'לחם' 'לחם', כתיב הכא 'לָחֶם עֲנִי', וכתיב התם (גבי חלה) 'וְהָיָה בְּאֲכָלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ; מה להלן משלכם (דכתיב 'עֲרִסְתֶּכֶם'), אף כאן משלכם.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מי אמרינן הואיל ואי לא לקוח הוי, והואיל ולא קרא עליה שם ואיטמי, יש לו היתר במושבות ונפיק ביה, השתא נמי נפיק ביה. או דילמא חד הואיל אמרינן, תרי הואיל לא אמרינן? (ומסיק) אמר רבא: מסתברא שם מעשר חד הוא.³

שיטות הראשונים

מעשר שני ממון גבוה הוא: פסק הרמב"ם כרבי מאיר, וכתב (הל' מעשר שני ג, ז), "מעשר שני - ממון גבוה הוא, שנקאמר: "לי הוא" (ויקרא כז, ל)... ואין מקדשין בו את האשה, ואין מוכרין אותו, ואין ממשכנין אותו, ואין מרהינין ואין מחליפין אותו."

עיסה של מעשר שני לעניין חיוב חלה: כתב הרמב"ם, "עסה שלמעשר שני בירושלים ועסת שביעית וספק מדמע - תיבין בחלה..."⁴

מצה של מעשר שני וביכורים: כתב הרמב"ם (הל' חמץ ומצה ו, ח), "הכהנים יוצאין בחלה ובתרומה, אף על פי שהיא מצה שאינה ראויה לכל אדם. וכן יוצאין במצה שלמעשר שני בירושלים⁵, אבל אין יוצאין במצה שלבכורים אפלו בירושלים; מפני שהבכורים - אין בהן היתר בכל המושבות, ומעשר שני - אפטר שיפדה ויאכל בכל מקום, וכתוב: "בכל מושבתיתכם תאכלו מצות" (שמות יב, כ) - מצה הראויה להאכל בכל המושבות היא שיוצאין בה ידי חובה."

מצת חלות תודה ורקיני נזיר

(ל"ה א') משנה: חלות תודה (מצות שמביאים עם התודה), ורקיני נזיר (שמביא עם קרבנו, שהן מצות גמורות) עשאן לעצמו (שהיה מחויב תודה), אין יוצא בהן. עשאן למכור בשוק (לצורכי לחמי תודה ונזירות), יוצאין בהן (אם לא מכרו).

(ל"ח א') (ומברר) מנא הני מילי (שאין יוצאין בהן כשעשאן לעצמו)?

אמר רבה: דאמר קרא "ושמרתם את המצות", מצה המשתמרת לשם מצה (כל שימור שאתה משמרה שלא תחמיץ, התכוין לשם מצה של מצוה). יצתה זו שאין משתמרת לשם מצה, אלא לשום זבח.

(ל"ח ב') רב יוסף אמר: אמר קרא "שבעת ימים מצות תאכלו", מצה הנאכלת לשבעת ימים. יצתה זו שאינה נאכלת לשבעת ימים, אלא ליום ולילה (שלאחר יום ולילה נעשה נותר).

³ וכי היכי דנפיק במעשר גופיה, נפיק בחלתו, הואיל ושם חלה לא נפיק בעלמא מכלל מצה, ונפיק נמי בחלת הלכות דהא מכח מעשר באה, ולא מחמרינן ליה מיניה. רש"י.

⁴ והקשו המפרשים ממה שפסק הרמב"ם כרבי מאיר, שמעשר שני ממון גבוה הוא. ולפי האמור בסוגיין לרבי מאיר הכי נמי דפטור מחלה! מקורות: רמב"ם (הל' מעשר שני ג, ז). והדין של חלת מעשר שני בירושלים לא הביא הרמב"ם.

⁵ הקשה הכסף משנה, בשם הרב מנוח, תימה, דהא קי"ל כרבי מאיר דאמר פרק האיש מקדש (קידושין כ"ד א') במעשר, ממון גבוה הוא, ואמר רב אסי (פסחים ל"ח א') לדברי רבי מאיר, אין אדם יוצא במצה במעשר שני! ותירץ דסבירא ליה כרבי חייא בר אבא, בפ' לולב הגזול (סוכה ל"ה א'), דאמר היתר אכילה בעינן, דין ממון לא בעינן, ומעשר שני בירושלים, אף למ"ד ממון גבוה הוא, יש בו היתר אכילה.

⁶ שמות, פ' בא, יב, ז.

⁷ כדכתיב (ויקרא ז, טו) "ויבשר זבח תודת שלמיו (ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר)". והיכא דלא נשחט עליהן הזבח, אף על גב

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(ומבאר) וטעמא מאי⁸?

אמר רבה: כל לשוק אימלוכי מימלך, אמר: אי מזדבן, מזדבן. אי לא מזדבן, איפוק בהו אנא (ידי חובת מצה. ומראש שומרן).

שיטות הראשונים

חלות תודה שעשאו לעצמו אין יוצא בהן: המאירי כתב שלטעמו של רבה, אפילו אם לא נשחט עליהם הזבח עדיין, אינו יוצא. ולטעמו של רב יוסף, דוקא בשנשחט עליהם הזבח (שאז היא מצה הנאכלת ליום ולילה) אינו יוצא. ורש"י כתב, שגם לרב יוסף, אפילו לא שחט הזבח עליהן, ולא קרא שם עליהן, אלא שעשאו לדעת כן, אינו יוצא⁹.

מצה המשתמרת לשם מצה: כתב הרמב"ם דרשת רבה, "חלות תודה ורקיקי נזיר ששעשה אותן לעצמו - אין יוצאין בהן, שנאמר: "ושמרתם את המצות" - מצה המשתמרת לענין מצה בלבד היא שיוצאין בה, אבל זו משתמרת לענין הזבח. ואם עשין למכור בשוק - הרי זה יוצא בה ידי חובתו; שהעושה למכור בשוק, בדעתו שאם לא ימכרו יאכל אותן, ונמצא בשעת עשייתן שמרון לשם מצה". וכן כתב המאירי שהלכה כרבה, ואף בשלא נשחט עליהם הזבח הדין כן.¹⁰

דעכשיו יש לה היתר לשבעה, מיהו כי עבדה, לאו לשם מצה הראויה למצוה איתכוון, דכי עבדה אדעתא לאיפסולי ביום ובליילה עבדה. ואית ליה לרב יוסף הא דרשה דרבה דבעינן שימור לשם מצוה, ואההוא קרא סמך, ובהא פליג: דאי נמי איכוין לה נמי לשימור מצת מצוה, למיפק בה משום תודה ומשום מצה, לא נפיק, דבעינן שימור לשום מצה כל שבעה. רש"י.

⁸ שעשאו למכור בשוק לצורכי תודה יוצא בהן אם לא מכרו, הרי לא נשתמרה לשם מצה אלא לשם זבח.

⁹ דאף רב יוסף אית ליה דרשה דרבה, דבעינן שימור לשם מצוה. אלא שסובר שאף אם כיון לשם שימור מצת מצוה, לצאת משום תודה, ומשום מצה, אינו יוצא, דבעינן שימור לשום מצה כל שבעה. מקורות: רש"י (ל"ה א'), במשנה; ל"ח ב', ד"ה שאינה). מאירי (ל"ה א', ד"ה חלות).

¹⁰ הפרי חדש, הוכיח מגמרא זו ששימור מצה לשם מצוה מעכב, אפילו בדיעבד. וראה נודע ביהודה (מהדורה תניינא, או"ח סי' עט) שטען שאין ראיה, שכן כאן עושה לשם דבר אחר, וגרע טפי מסתם. ועוד כתב להוכיח מסוגיין, דכל שימור זה הוא רק מדרבנן, אבל עיקר קרא זה 'ושמרתם את המצות', שישמור שלא יראה בה סימני חימוץ, דהיינו קרני חגבים או כסיפת פנים, למר כדאית ליה, עיי"ש. מקורות: רמב"ם (הל' חמץ ומצה ו, ט). מאירי (ל"ה א', ד"ה חלות).